3

ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى

3

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۈرۈمچى 2007 -يىلى

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间趣闻.3：维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. - 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2007.1
ISBN 978-7-228-10843-5

Ⅰ.维... Ⅱ.维...Ⅲ.维吾尔族 - 民间故事 - 作品集- 中国 - 维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2007)第006063号

策　　划：阿布都热合满.艾白
艾合买提.伊明

责任编辑：艾合买提.伊明
责任校对：阿布列孜.阿巴斯
封面设计：买买提.努比提

维吾尔民间趣闻 － 3（维吾尔文）
《维吾尔民间文学大典》编委会编

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐解放南路348号　邮编：830001）
新疆新华书店发行
新疆新华印刷厂印刷
880×1230毫米　32开本　2.375印张
2007年1月第1版　2007年1月第1次印刷
印数：1-5000

ISBN 978-7-228-10843-5　　定价：4.50元

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي
ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس
مۇقاۋا لايىھىلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت

ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى — 3

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 880 × 1230 مىللىمېتىر، 1/32
باسما تاۋىقى: 2.375
2007 ـ يىل 1 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2007 ـ يىل 1 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 1 — 5000
ISBN 978-7-228-10843-5
باھاسى: 4.50 يۈەن

مۇندەرىجە

نەسىردىن ئەپەندى لەتىپىلىرى

مېنىڭ ھېسابىمچە بولغاندا 1
جاھاندا يوق كۈن 2
ساۋابلىق ئىش 3
تەڭلىشىپ كەتمەمدۇ 4
ئەخمەق ئىكەنسەن 4
شەيتاننىڭ ئۆزى 5
ئەزرائىل قېرىپ كېتىپتۇ 5
قىيىن سوئال 5
پادىشاھ ۋە يىپ 8
ئېشەكنىڭ ھاڭگىرىشى ئەۋزەل 9
ئاۋارە بولۇپ يۈرمىسۇن 10
ئات مېنىمۇ يەرگە ئۇردى 11
سەنمۇ شۈكۈر قىل 11
دوستۇمنىڭ سانى 12
ئوغرىدىن ئۈمىد 13
ئىچىدە ماڭغان يامان 13
ئۇيقۇم قاتتىق 13
قۇرئان 14
تەسەللىگە جاۋاب 14
لاپقا لاپ 15
ئۇستا تىۋىپ 16
موزاينىڭ ئەرەبچىسى 16
مېنىڭچە بولسا 17
ئالاقىسى بار گەپ 19

كالاچنىڭ مىجەزى 19
سىز ئەخمەق 20
تېتىتماي ساقلىدىم 20
ئەمدى جىم ياتىمەن 21
ئەگەر يول چىقىپ قالسا 21
نامىزىڭلار راۋا ئەمەس 23
سىر ساقلىماق تەس 23
ئىت بولغان بولسا 23
قوي يېمەيدىغان بۆرە 24
خەسىسنىڭ كارامىتى 25
گۇۋاھلىق بېرىش 25
ئېشىكىڭ بولسا ھۇرۇن 26
ئاغىنەم بولغىنىڭ ئۈچۈن 27
قولۋاق سەيلىسى 28
سىرات كۆۋرۈكىدىن ئۆتۈش 28
سەللىمازا ساقىيىسىز 29
ئەركەكزەدەك بېلىق 29
شاگىرت 30
ئۈچ خىل مەخلۇقنىڭ ئوزۇقى 31
ئۆز ئۆيۈمدىمۇ 32

خەلق لەتىپىلىرى

ئۆزۈمنى ئالدىراڭغۇ دېسەم 34
مۇشۇ ئەقىللىقلەر ئاپارسۇن 35
ئىنساپىڭىزنىمۇ تارتىپ باقسىڭىز 36
تاماقتا تەكلىپ 36
گۇناھىدىنمۇ قەبىھ ئۆزرە 37
پۇل ۋە ئابرۇي 37
ئاتا ـ بالىنىڭ دەردى 38
لەشكەر بېشىنىڭ سەپتە مېڭىشى 38

يالغانچى 39
بالا ئوقۇتۇش 40
بىراقلا ئارام ئالاي دېسەڭ 40
ئۆرۈك پىششىقى 41
توغرا جاۋاب 41
ئىككىمىزنى تەڭ ئالداپتۇ ـ دە 42
ئۇخلاۋاتقىنىڭدا بۇلاۋاتىمەن 43
يېنىدا مەن يوق ئىدىم 43
مىزشەپ مەھكىمىسى 44
مەنسەپپەرەسنىڭ ئارزۇسى 44
قازىنىڭ ئەقلى 45
بارماق بىلەن ئالغىلى بولمايدۇ 46
تۇزلۇكنىڭ باھاسى 47
مۆرۈكتىنمۇ بېقىنغلار 47
يولدىكى تاۋۇز 48
شۇنداق قىلمىغۇچە 49
بىرىنچى ۋەسىيەت 49
ئۆلچەپ كېلىپ بىر نەرسە دەي 50
مەشەدىلا پۇتۇشۇۋېلىڭلار 51
كېيىن ئاقارتىۋېتىڭ 51
ئەمدى سورىغىنىنىلا بېرىڭ 52
تېپىلغان نەرسىنىڭ لەززىتى 52
چىراي ۋە ئەقىل 53
ئۆگزەمدىن ئارتىلدۇرۇپ ئەكېتىڭلار 54
ئاتنىڭ ئۇستىدە 54
چاچراتقۇ نەدىن چىقتى 55
تېخى ياخشى ئىكەنغۇ 56
تېزرەك چۈشەرمىكىن دەيمەن 57

قايسىسىغا دو تىككىسىلەر 57
ئېچىق بېشىدا ئېشەك بار دەپ ئاڭلاپ 58
ئاۋۇت ئەزمە بىلەن ساۋۇت ئەزمە 58
بۈگۈن مېنىڭ خەتنە تويۇم ئىكەن 59
گۇناھ 61
كىم كېپىل 61
تەۋەككۇلچى 62
مال باھاسى 62

ئىسكەندەر ھەققۇلى لەتىپىلىرى

كۆزىمۇ گاسمۇ 64
ئۈگۈت ئاز 64
ئىسكەندەرنىڭ چېپىي 65
دەم ئېلىۋېلىپ تارتىسىڭىز 65
ئۇستا دېگىلى بولامدۇ 65
ئۇنىڭ يېگىنىنى كۆرسۈن دېۋىدىم 66
قاراپ باقارمىز 66
بىر ياش ئېشىپ كېتىپتۇ 67
جان قويامدۇ 67
ئاچچىق سېتىۋېلىش 68
ئەۋرىشكە 69
قانداق تونۇي 69
ئۆزلىرىنى دوراپتۇ 69

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي، ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت

نەسىردىن ئەپەندى لەتىپىلىرى

مېنىڭ ھېسابىمچە بولغاندا...

ئەپەندىم روزىنىڭ ھېسابىدىن ئاداشماسلىق ئۈچۈن ھەر كۈنى ئېپتاردىن كېيىن خالتىغا بىر تاش سېلىپ قويىدىكەن. ئەپەندىمنىڭ قىزى خالتىدىكى تاشلارنى كۆرۈپ، دادام ماڭا بەشتاش يىغىپ بېرىۋېتىپتۇ، دەپ ئويلاپ ئۆزى تاپقان تاشلارنىمۇ خالتىغا سېلىۋېرىپتۇ.

بىر كۈنى قوشنىسى ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، بۈگۈن روزىغا نەچچە بولدى؟

ئەپەندىم «ھازىر» دەپلا، ئۆيگە كىرىپ خالتىدىكى تاشلارنى ساناپتۇ. تاش بىر يۈز يەتمىش ئىككى چىقىپتۇ. ئەپەندىم دەرگۇمان بولۇپ، قوشنىسىغا:

— بۈگۈن روزىغا يەتمىش ئىككى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

قوشنىسى ھەيران بولۇپ:

— ئەپەندىم، بۇ قانداق ھېساب، بىر ئاي دېگەن ئوتـ-

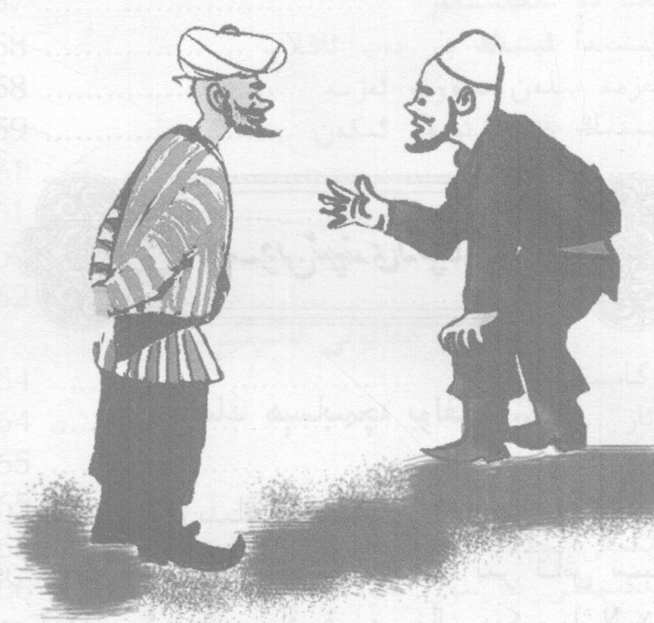

تۈز كۈن تۇرسا؟ — دەپتۇ.

— مەن تېخى ئىنساپ بىلەن ئېيتتىم، — دەپتۇ ئەپەندىم، — مېنىڭ ھېسابىمچە بولغاندا، خۇدانى بىر يۈز يەتمىش ئىككى روزىغا قەرزدار قىلىمىز.

جاھاندا يوق كۈن

ئەپەندىم بوياقچىلىق قىلىپ يۈرگەن كۈنلەردە، ئۆزىنى چاقچاقچى ھېسابلاپ يۈرگەن بىر كىشى ئەپەندىمگە بىر ماتا ئەكېلىپ بېرىپ:

— ئەپەندىم، مۇشۇ ماتانى جاھاندا يوق بىر رەڭ بىلەن

بوياپ بېرىڭ، — دەپتۇ.

— «جاھاندا يوق رەڭ» دېگىنىڭىز نېمىسى؟ — دەپتۇ ئەپەندىم.

— قىزىلمۇ ئەمەس، قارىمۇ ئەمەس، كۆكمۇ ئەمەس، سېرىقمۇ ئەمەس، يېشىلمۇ ئەمەس، زەڭگەرمۇ ئەمەس، ئەي-تاۋۇر، جاھاندا يوق رەڭ، — دەپتۇ ھېلىقى كىشى.

— بوپتۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم، — دېگىنىڭىز بويىچە بوياپ بېرەي.

— قاچان ئالىمەن؟ — دەپ سوراپتۇ ھېلىقى كىشى.

— جاھاندا يوق بىر كۈنى، يەنى شەنبىمۇ، يەكشەنبىمۇ، دۈشەنبىمۇ، سەيشەنبىمۇ، چارشەنبىمۇ، پەيشەنبىمۇ، جۈمەمۇ ئەمەس، بىر كۈنى ئېلىڭ، — دەپتۇ ئەپەندىم.

ساۋابلىق ئىش

بىر زالىم پادىشاھ ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، ئەقىللىق ئادەمسىز، ئەمدىكى ئۆمرۈمدە بىر ساۋابلىق ئىش قىلاي دەيمەن، يول كۆرسىتىڭا !

— تەقسىر، سىز ئۈچۈن ساۋابلىق ئىش قىلىشنىڭ بىردىنبىر يولى — كېچە - كۈندۈز ئۇيقۇدىن باش كۆتۈرمەسلىك، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— ئۇيقۇنىڭ نېمە ساۋابى بولسۇن؟ — دەپتۇ پادىشاھ ھەيران بولۇپ.

此为试读，需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

— زالىم شاھ بولغىنىدىن يوقى ساۋاب، جىنايەت
ئۆتكۈزۈشتىن ئۇيقۇ ساۋاب، — دەپتۇ ئەپەندىم.

تەڭلىشىپ كەتمەمدۇ

ئەپەندىم بازارغا كىرىپ ئىشتان ئالماقچى بوپتۇ. بىر
ئىشتاننى قولىغا ئېلىپ نەرخىنى پۇتۇشۇپ بولۇپ: «ئىش-
تىنىمغۇ خېلى يېڭى تۇرىدۇ، ئىشتانىنىڭ ئورنىغا چاپان
ئالايمىكىن» دەپ ئىشتاننى قايتۇرۇپ بېرىپ، چاپاندىن
بىرنى ئالدۇرۇپتۇ. ئەپەندىم چاپاننى كىيىپ كۆرۈپ: «تازى-
مۇ دەل ئىكەن، بەكمۇ ياراشتى» دېگىنىچە پۇل تۆلىمەيلا
كېتىشكە تەمشىلىپتۇ. سودىگەر ئەپەندىمنى توختىتىپ:
— چاپاننىڭ پۇلىنى بەرمەمسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.
— ھوي، ھېلىلا قايتۇرۇپ بەرگەن ئىشتاننىڭ پۇلى
بىلەن تەڭلىشىپ كەتمەمدۇ؟ — دەپتۇ ئەپەندىم.

ئەخمەق ئىكەنسەن

ئەپەندىمنىڭ ئوغلى چۈش كۆرۈپتۇ. ئەتىسى دادىسىغا:
— دادا، ئاخشام مەن بىر چۈش كۆرۈپتىمەن، چۈشۈمدە
بىر ئاتقا مىنىپ چېپىپ كېتىپ بارغۇدەكمەن... — دې-
يىشىگە، ئەپەندىم ئوغلىنىڭ سۆزىنى بۆلۈپتۇ:
— ئەخمەق ئىكەنسەن، ھامىنى مىنگەندىن كېيىن،

بىراقلا دۇلدۇلغا مىنىپ ئۇچساڭ بولمامدۇ !

شەيتاننىڭ ئۆزى

بىر كۈنى مەككار دەللال ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، سىزنىڭ شەيتان بىلەن بېرىش - كېلىشىڭىز بار دەپ ئاڭلىدىم، شەيتان قانداق بولىدىكەن؟

— شەيتاننى مەندىن سورىغۇچە، ئاخشاملىقتا ئۆيگە بېرىپ ئەينەككە قارىسىڭىز، خۇددى شەيتاننىڭ ئۆزىنى كۆرىسىز، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

ئەزرائىل قېرىپ كېتىدۇ

ناھايىتى كۆپ قەرزگە بوغۇلۇپ كەتكەن بىر كىشى ئەپەندىمگە ھال - ئەھۋال ئېيتىپ:

— ئۇ دۇنياغا قەرز بىلەن كەتمەي دېمەن، قەرزلىرىمنى تۈگىتىۋالغۇچە خۇدا ئۆمرۈمنى بەرسىكەن، — دەپتۇ. ئەپەندىم سۆھبەتدىشىنىڭ كۆڭلىنى ياساپ:

— كۆڭلىڭىزنى بۇزماڭ، سىز قەرزلىرىڭىزنى تۈگەتكۈچە، ئەزرائىل قېرىپ كېتىپ جان ئېلىشقىمۇ ماغدۇرى يەتمەي قالىدۇ، — دەپتۇ.

قىين سوئال

پادىشاھ ئوردىسىغا باشقا بىر مەملىكەتتىن كەلگەن

ئۈچ سودىگەر پادىشاھقا ھەربىرىنىڭ بىردىن قىيىن سوئالى
بارلىقىنى بايان قىپتۇ. پادىشاھ سوراشقا ئىجازەت بەرگەن-
دىن كېيىن، ئۇلار سوئاللىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ، بىراق
ئوردىدىكىلەردىن ھېچكىم ئۇلارنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرەل-
مەپتۇ. ئوردىدىكىلەردىن بىرى نەسىردىن ئەپەندىمنى چا-
قىرتىپ كېلىش مەسلىھەتىنى بېرىپتۇ. پادىشاھ ماقۇل بو-
لۇپ ئەپەندىمنى چاقىرتىپتۇ. ئەپەندىم توپتوغرا پادىشاھنىڭ
ئالدىغا كېلىپ ئېشىكىدىن چۈشۈپتۇ - دە:

— خوش، پادىشاھىئالەم، بۇيرۇقلىرىغا بىنائەن
كەلدىم، — دەپتۇ.

— ئەپەندىم، قېنى بۇ مېھمانلارنىڭ سوئالىغا جاۋاب
بېرىپ بېقىڭچۇ، — دەپتۇ پادىشاھ.

ئەپەندىم سودىگەرلەرگە قاراپ:

— قۇلىقىم سىلەردە، قېنى سوئاللارنى بېرىڭلار، — دەپتۇ.

بىرىنچى سودىگەر سوراپتۇ:

— ئەپەندىم، يەرنىڭ كىندىكى نەدە؟

ئەپەندىم تېنىمەي - تەمتىرىمەي قولىدىكى تاياق بىلەن كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

— ئەنە، دەل ئاشۇ ئېشىكىمنىڭ ئوڭ پۇتى تۇرغان يەردە، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— قانداق ئىسپاتىڭىز بار؟ — دەپتۇ سودىگەر.

— سىز ئاۋۋال ئۆلچەپ كۆرۈڭ، بىر غېرىچ كەم ياكى بىر غېرىچ ئارتۇق چىقسا، يەنە مەن بار، — دەپتۇ ئەپەندىم. سودىگەر گەپ - سۆز قىلالماپتۇ.

— ئاسماندىكى يۇلتۇزنىڭ سانى قانچە؟ — دەپ سوراپتۇ ئىككىنچى سودىگەر.

— ئېشىكىمنىڭ تۈكى قانچە بولسا، ئاسماندىكى يۇلتۇزنىڭ سانىمۇ شۇنچە، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم، — ئەگەر ئىشەنمىسىڭىز، ساناپ كۆرۈڭ، ئارتۇق - كەم چىقسا، مېنى ئىزدەڭ.

شۇنىڭ بىلەن ئىككىنچى سودىگەرمۇ جىم بوپتۇ. ئەپەندىم ئۈچىنچى سودىگەرگە مۇراجىئەت قىپتۇ. سودىگەر:

— مېنىڭ ساقىلىم نەچچە تال؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئېشىكىمنىڭ قۇيرۇقىدىكى تۈك نەچچە بولسا، ساقىلىڭىزمۇ شۇنچە تال، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئەپەندىم.

سودىگەرنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:
— نېمە ئىسپاتىڭىز بار؟ — دەپ سوراپتۇ.
— ساقىلىڭىزنى بىر - بىردىن يۇلۇڭ، مەنمۇ ئېشىد-
كىمنىڭ قۇيرۇقىنى يۇلىمەن. ئارتۇق - كەم يېرىگە ئۆزۈم
كېپىل، — دەپتۇ ئەپەندىم. سودىگەر ساقىلىنى سىلىغى-
نىچە گەپ قىلالماي قاپتۇ.

پادىشاھ ۋە يىپ

بىر ئەخمەق پادىشاھ چەت مەملىكەتتىن كەلگەن ئەل-
چىلەر ۋە ئالىملارنىڭ ئالدىدا كەلسە - كەلمەس گەپلەرنى
قىلىۋېرىپ، ۋەزىرلىرىنى، ئوردا ئەھلىنى بەكمۇ ئوسال
قىپتۇ. ئۇلار بۇنداق شەرمەندىچىلىكتىن قۇتۇلۇش ئۇچۇن
ئەپەندىمنى ئوردىغا چاقىرىپ، پادىشاھقا مەسلىھەتچى
بولۇشنى تەكلىپ قىپتۇ.
— مەسلىھەتچى بولسام بولاي، — دەپتۇ ئەپەندىم پا-
دىشاھقا، — ئەمما، كۆرپىنىڭ تېگىدىن ئۆتكۈزۈپ پۇتى-
ڭىزغا بىر يىپ باغلايمەن - دە، بىر ئۇچىنى ئۆزۈم
تۇتۇپ تۇرىمەن. توغرا گەپ قىلسىڭىز، جىم تۇرىمەن،
بولمىغۇر گەپ قىلسىڭىز، يىپنى تارتىپ قويىمەن، دەرھال
جىم بولىسىز.
پادىشاھ ئەپەندىمنىڭ شەرتىگە ماقۇل بوپتۇ. يەنە چەت
ئەلدىن ئەلچىلەر كەپتۇ. ئەلچىلەر ئوردىغا كىرىپ ئولتۇ-

روشى بىلەنلا پادىشاھ ئۇلارغا سوئال بېرىپتۇ:

— مەملىكىتىڭلاردا ئىت، مۈشۈكلەر سېمىزمۇ؟

ئەپەندىم يېپنى تارتىپ قويۇپتىكەن، پادىشاھ جىم بوپتۇ. ئەپەندىم دەرھال پادىشاھنىڭ گېپىگە «مەنە» بېرىپتۇ:

— پادىشاھىمىز مەنىلىك گەپلەرنى قىلىدۇ. ئىت، مۈشۈكلەرنىڭ سېمىز بولۇشى ئۇلارنىڭ توقلۇقىدىن، خەلقنىڭ تىنچ ـ پاراۋان تۇرمۇش كەچۈرۈشىدىن دېرەك بېرىدۇ.

ئەلچىلەر پادىشاھنىڭ مەنىلىك گەپلىرىگە قايىل بولۇپ تەزىم قىپتۇ. پادىشاھ ئەپەندىمگە ۋارقىراپتۇ:

— ئەخمەق مەسلىھەتچى ئىكەنسەن، شۇنچە مەنىلىك گەپنى قىلسام، يەنە نېمىشقا يېپنى تارتىسەن؟

ئېشەكنىڭ ھاڭرىشى ئەۋزەل

پادىشاھ شائىرلىققا ھەۋەس قىلىپ، كەلسە ـ كەلمەس سۆزلەر بىلەن بىر شېئىر يېزىپ ئەپەندىمگە كۆرسىتىپتۇ. ئەپەندىم شېئىرنى ئوقۇپ كۆرۈپ:

— تەقسىر، شېئىر يېزىشنى شائىرلارغا قويۇپ، پادىشاھلىقىڭىزنى قىلىڭ، — دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ.

پادىشاھنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

— ئاپار بۇنى، ئېغىلغا باغلا، شېئىرنىڭ قەدرىنى

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com